

תלמוד בבלי מסכת נדה דף יז עמוד ב

מתני'. משל משלו חכמים באשה: החדר והפרוזדור והעלייה; דם החדר טמא, דם העלייה טהור, נמצא בפרוזדור ספקו טמא, לפי שחזקתו מן המקור.

גמ'. רמי בר שמואל ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו נדה בי רב הונא. אשכחינהו רבה בר רב הונא דיתבי וקאמרי: החדר מבפנים, והפרוזדור מבחוץ, ועלייה בנויה על שתיהן, ולול פתוח בין עלייה לפרוזדור. נמצא מן הלול ולפנים ספקו טמא, מן הלול ולחוץ ספקו טהור. אתא ואמר ליה לאבוב: ספקו טמא אמרת לן מר והא אנן שחזקתו מן המקור תנן א"ל, אנא הכי קאמינא: מן הלול ולפנים ודאי טמא, מן הלול ולחוץ ספקו טמא. אמר אביי: מאי שנא מן הלול ולחוץ דספקו טמא דדלמא שחתה, ומחדר אתא; מן הלול ולפנים נמי, אימא אזדקרה ומעלייה אתא, אלא אמר אביי: אי בתר חששא אזלת אידי ואידי ספק הוא, ואי בתר חזקה אזלת מן הלול ולפנים ודאי טמא, מן הלול ולחוץ ודאי טהור. תני רבי חייא: דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו את התרומה. ורב קטינא אמר: אין חייבין עליו על ביאת מקדש, ואין שורפין עליו את התרומה. להך לישנא דאמר אביי אי בתר חששא אזלת מסייע ליה לרב קטינא ופליגא דרבי חייא, להך לישנא דאמרת אי בתר חזקה אזלת מסייע ליה לרבי חייא ופליגא דרב קטינא. לרב הונא לא פליגי, כאן מן הלול ולפנים, כאן מן הלול ולחוץ. אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק בריה דרב יהודה, דאמרי מן הלול ולחוץ ספקו טהור, מן הלול ולפנים ספקו טמא הני במאי מתוקמא מן הלול ולפנים, לימא פליגא דרבי חייא לא קשיא, כאן כשנמצא בקרקע פרוזדור, וכאן שנמצא בגג פרוזדור.

נתקשו הראשונים והאחרונים בהסבר הגמ' שהרי אין המציאות דומה לתיאור הפירושים השונים שנאמרו. אולם כל הסוגיה קשה להבנה ענינית וכן הגמ' בבא בתרא כד. קשה להבנה ענינית.

החתם סופר כותב במסכת נדה דף יח עמוד א

"כאן שנמצא בקרקע פרוזדור. מהו פרוזדור וחדר וגג וקרקע ועליה. אחרי החקירה מפי ספרים וסופרים חכמי וספרי הניתוח א"א לנו להכחיש המציאות שאינו כפרש"י ותוס' וציור מהר"ם לובלין ואין לנו אלא מ"ש הרמב"ם בחיבורו ובפי' המשנה אלא ששם בפי' המשנה יש איזה גמגום בסופו ע"ש ותמצא הציור הנכון בס' מעשי טוביה ובספר שבילי אמונה. ולהיותו קצת משופע לצד שמאל יותר מלימין קראו לשיפועו התחתון קרקעו ולעליון גגו. ושם קבועים ביצים שלה המכונים עליה. עי' היטב. ולכן לא הטרחתי כלל בביאור דברי רש"י ותוספות בשמעתין כי א"א להולמן לפי המציאות האמיתי ואתה דע לך:

אולם, מלבד הבעיה המציאותית שאינה תואמת, קשה מאד:

1. איך אומרת הגמ' כי נמצא על שלה אותיות טמאים וחייבים בקרבן. אולי הדם מהלול והרי זה חולין לעזרה. הרי בבדיקת עד היא אינה יכולה לדעת אם הדם היה לפני הלול או אחריו. ?
2. איך זה שבמשנה לא כתוב כלום אם הדם נמצא לפני הלול או אחרי הלול וקובעת בפסקנות שטמא ודאי ?
3. איך זה שהמשנה שמתארת את המשל כלל לא מזכירה שלול פתוח בין הפרוזדור לעליה?
4. איך תני ר' חייא שדם הנמצא בפרוזדור חייבים עליו קרבן ולא מחלק כלל בין נמצא לפני הלול לנמצא לאחרי הלול. ?

5. ובכלל איך יכולה הגמ' לומר כי נמצא לפניו טמא, ונמצא אחריו טהור. הרי אם במציאות אין לול בגג הפרוזדור אף אשה לא יודעת כלל היכן הלול שאינו קיים. ואינה יודעת כלל איך לבדוק ואיך תביא קרבן ללא אפשרות לדעת היכן הלול המיסתורי?

נראה לי כי חז"ל לא נתנו כאן תיאור אנטומי של אברי הרבייה של האשה. חז"ל דנים בהלכות טומאה וטהרה על פי העקרונות ההלכתיים של רוב וחזקה.

החדר בתיאור המשנה הוא הרחם. והפרוזדור הוא כל החלק הפנימי מהשפתיים עד הרחם. והעליה הוא כל גוף האשה מעל החדר והפרוזדור. במשנה לא מדובר על לול. אין ולא עלה על דעת מי שהוא בגמרא או במשנה כי יש פתח בגג הפרוזדור בין העליה לפרוזדור. וחבל לחפש אותו.

המדובר באשה שיש לה וסת קבועה והיא מוצאת טיפת דם בפרוזדור. מאחר והמדובר בלא עת וסתה והרחם סגור ואינו מדמם. ולכן אין הבדל לכאורה בין ההנחה שהדם יצא מהרחם או שיצא ממקום אחר בגוף האשה. קובעת המשנה שהדם הנמצא בפרוזדור והוא בספק מהיכן הוא בא הרי הוא טמא. כי חזקתו מן המקור. והסיבה היא כי דימום מהמקור הינה עובדה טבעית, ושכיחה, ולעיתים המקור מדמם גם בלא עת הוסת.

הלול המופיע בגמרא בדברי האמראים רמי בר שמואל ורב יצחק בריה דרב יהודה. הוא מקרה פרטי. בגמרא לא כתוב שזה משל לאברי האשה. ולא כתוב שלכל אשה יש לול. המקרה שמדובר בגמ' הוא אם יש לאשה "פצע" (לול – שהוא מביא דם מגוף האשה לפרוזדור) שאינו מדמם בפרוזדור. ונמצא דם בפרוזדור ואז יש ספק האם הדם בא מהמקור או מהפצע. לא ניתן לבדוק עתה כי הפצע לא מדמם עכשיו. וזהו הדין בגמ':

תלמוד בבלי מסכת נדה דף י"ז עמוד ב

מתני'. משל משלו חכמים באשה: החדר והפרוזדור והעלייה; דם החדר טמא, דם העלייה טהור, נמצא בפרוזדור ספקו טמא, לפי שחזקתו מן המקור.

גמ'. רמי בר שמואל ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו נדה בי רב הונא. אשכחינהו רבה בר רב הונא דיתבי וקאמרי: החדר מבפנים, והפרוזדור מבחוץ, ועלייה בנויה על שתיהן, ולול פתוח בין עלייה לפרוזדור. נמצא מן הלול ולפנים ספקו טמא, מן הלול ולחוץ ספקו טהור. האמוראים הללו אמרו כי אם היה לאשה פצע שאינו מדמם בפרוזדור ונמצא דם בפרוזדור. אם הדם נמצא מהפצע ולפנים ספיקו טמא. ואם מהפצע ולחוץ ספיקו טהור.

אתא ואמר ליה לאבוה: ספקו טמא אמרת לן מר? והא אנן שחזקתו מן המקור תנן!
רבה בר רב הונא שאל את אביו להסביר לו מה הכוונה שדם הנמצא מהלול ולמעלה "ספיקו טמא", שמשמע שהדם הנמצא בפרוזדור טמא מספק. והרי במשנה למדנו שהדם הנמצא בפרוזדור חזקתו מן המקור וטמא ודאי.
א"ל, אנא הכי קאמינא: מן הלול ולפנים ודאי טמא,
אמר לו כי שכך הוא לימד אותם שאם יש לאשה פצע בפרוזדור, ונמצא דם בפרוזדור, הנמצא מהלול ולפנים טמא ודאי כי חזקתו מן המקור. כי הדם זורם למטה ולא עולה מהפצע למעלה. ולכן תולים במקור.

מן הלול ולחוץ ספקו טמא.

אבל נמצא מתחת למקום הפצע הרי ספק מהמקור ספק מהפצע וטמא מספק.

אמר אביי: מאי שנא מן הלול ולחוץ דספקו טמא דדלמא שחתה, ומחדר אתא; מן הלול ולפנים נמי, אימא אזדקרה ומעלייה אתא!
שואל אביי הרי גם אם נמצא בגג הפרוזדור מחוץ ללול אנו מטמאים מספק למרות שהדם זורם מהחדר על קרקעית הפרוזדור, והסיבה שאנו חוששים לדם מהמקור, כי אפשר שהאשה התכופפה והדם מהחדר זורם על גג הפרוזדור. ואם כן גם אם הדם נמצא מעל הלול יתכן כי הדם מהלול והיא קפצה או התהפכה והדם זרם למעלה.
אלא אמר אביי: אי בתר חששא אזלת אידי ואידי ספק הוא, ואי בתר חזקה אזלת מן הלול ולפנים ודאי טמא, מן הלול ולחוץ ודאי טהור.
לכן אומר אביי כי אם דנים על דם הנמצא בפרוזדור לפי ההסתברות והחשש מהיכן בא הדם, א"כ תמיד צריך להיות טמא מספק, כי בכל מקום בפרוזדור זה ספק מהחדר ספק מהלול. אולם אם אנו מתיחסים לדם הנמצא בפרוזדור מדין חזקה מהמקור ודם הנמצא בפרוזדור (בלא פצע) טמא ודאי, הרי מן הלול ולפנים יש חזקה שהדם מהמקור וודאי טמא. אולם מהלול ולחוץ נגמרה החזקה ויש לתלות בלול וודאי טהור.

יוצא לפי זה כי יש שלש מחלוקות בדם הנמצא בפרוזדור שיש בו פצע (לול).

לאביי אם הולכים לפי החשש תמיד האשה טמאה מספק. ואם הולכים לפי חזקה הרי מהלול לפנים טמאה ודאי ומהלול ולחוץ טהורה בודאי.

לרב הונא מהלול לפנים טמאה ודאי מהלול ולחוץ טמאה מספק.

לפי רמי בר שמואל ורב יצחק מהלול ולפנים טמא מספק מהלול לבחוץ טהור מספק.

תני רבי חייא: דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו את התרומה. ורב קטינא אמר: אין חייבין עליו על ביאת מקדש, ואין שורפין עליו את התרומה.
המחלוקת על דם הנמצא בפרוזדור רגיל ללא פצע. אם טמאה ודאי, ושורפין על מגעב את התרומה, או טמאה מספק, ולא שורפין תרומה שנגעה בה.

להך לישנא דאמר אביי אי בתר חששא אזלת, מסייע ליה לרב קטינא ופליגא דרבי חייא,
אם בוחנים דם הנמצא בפרוזדור מדיני חשש ואז אמר אביי כי תמיד טמאה מספק, הרי מסייע לרב קטינא שאומר שהיא טמאה מספק. ולא מביאים קרבן ולא שורפים תרומה

להך לישנא דאמרת אי בתר חזקה אזלת, מסייע ליה לרבי חייא ופליגא דרב קטינא.
ואם בוחנים את הדם מדין חזקה ואז הדין כי נמצא מהלול ולמעלה טמאה ודאי הרי הוא מסייע לרב חייא. שאומר שדם הנמצא בפרוזדור טמאה ודאי ומביאים קרבן ושורפים תרומה.

לרב הונא לא פליגי, כאן מן הלול ולפנים, כאן מן הלול ולחוץ.
לרב הונא שאומר שמהלול ולמעלה טמאה ודאי הוא יכול לסבור כר' חייא שדם הנמצא בפרוזדור טמאה ודאי ולכן אם יש לה פצע, הדם הנמצא מהפצע ולמעלה טמאה ודאי. ורב חייא יודה לו כי אם יש פצע, ונמצא מהפצע ולמטה שטמאה מספק.

אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק בריה דרב יהודה, דאמרי מן הלול ולחוץ ספקו טהור, מן הלול ולפנים ספקו טמא הני במאי מתוקמא מן הלול ולפנים, לימא פליגא דרבי חייא!
אלא לרמי בר חמא וכו' שאומרים שמהלול ולפנים טמאה מספק הרי הם חולקים על רב חייא שהרי מהלול ולפנים זה כמו שאין כלל לול.

לא קשיא, כאן כשנמצא בקרקע פרוזדור, וכאן שנמצא בגג פרוזדור.
מתרצת הגמ' כי הם סוברים כר' חייא ולכן דם הנמצא מהלול ולמעלה צריך להיות טמא ודאי.
אלא שמה שהם אמרו שמהלול ולמעלה טמאה מספק רק אם הדם נמצא בגג הפרוזדור שיש
רגלים לדבר שהדם לא בא מהמקור אלא מהלול (וזה שהגמ' לא מתרצת בפשטות כי ר' חייא
מדבר רק כשאין לול אבל אם יש לול מודה ר' חייא שהטמאה מספק כי חוששין כמו לישנא קמא
דאביי אי אפשר לומר כך, כי הרי הם אומרים שמהלול ולחוץ ספיקו טהור ולפי ל"ק דאביי הרי
בכל המקומות צריכה להיות טמאה מספק).

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כד עמוד א

אמר אביי, אף אנן נמי תנינא: דם שנמצא בפרוזדור ספיקו טמא, שחזקתו מן המקור; ואע"ג
דאיכא עלייה דמקרבא א"ל רבא: רוב ומצוי קא אמרת רוב ומצוי ליכא למאן דאמר, דתני ר'
חייא: דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו את התרומה. ואמר
רבא, ש"מ מדרבי חייא תלת: שמע מינה רוב וקרוב הלך אחר הרוב; ושמע מינה רובא
דאורייתא; וש"מ איתא לדר' זירא, דאמר רבי זירא: אע"פ שדלתות מדינה נעולות, דהא
אשה דכי דלתות מדינה נעולות דמיא, ואפי' הכי קא אזלינן בתר רובא. והא רבא הוא
דקאמר: רוב ומצוי ליכא למ"ד!

גמ' זו הוכחה מכרעת להסבר זה. שהרי למה אשה נחשבת לדלתות מדינה נעולות הרי יש לול,
אלא ודאי שאין לאשה כלל לול ודברי ר' חייא מדברים באשה רגילה ללא לול. וכל ה"לול" זה רק
מקרה פרטי שנדון בגמ' במס' נידה.